

Сидорович Олена Юріївна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Шпирна Вікторія Ігорівна

студентка гр. ФМСЗм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Надзвичайно швидке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери функціонування суспільства актуалізували гостру необхідність переведення в електронну площину усіх взаємовідносин, що мають місце між державою, платниками податків, суб'єктами господарювання та отримувачами суспільних благ і послуг. Впродовж останніх років ми стали свідками формування нового світогляду, так би мовити нової філософії державного управління, ключовими поняттями в якій з одного боку, та індикаторами ефективності функціонування держави та державного управління з іншого, стали такі терміни як «електронна держава», «електронне урядування», «електронний уряд» тощо. Безумовно, якісне та ефективне електронне адміністрування на усіх рівнях функціонування держави зумовлює необхідність введення в дію дієвих, швидкодіючих та результативних інформаційних систем, та систем комунікації на всіх рівнях вертикалі державного управління, в усіх сферах та структурах, у тому числі і в митній сфері.

Важливою сферою функціонування економічної системи держави є її митна складова, тому забезпечення високого рівня ефективності електронного адміністрування у митних органах зумовлює гостру необхідність, актуалізовану чітко означеним інтеграційним курсом розвитку нашої держави. Приєднання України до низки міжнародних угод та конвенцій, її членство у ряді авторитетних міжнародних інституцій та організацій означає окреслення відповідних пріоритетів розвитку митної справи держави, ефективних передумов передачі інформації, її акумулювання, обробки та аналізу для забезпечення високоефективних інформаційних технологій для розвитку економіки, активізації зовнішньо-економічної діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення економічної та фіскальної безпеки держави з дотриманням її конкурентних позицій в міжнародному вимірі.

До слова відмітимо, що впровадження інформаційних технологій у митну сферу України та формування інформаційно-комунікаційного середовища почалося у далекому 1992 р., ознаменоване становленням ДМСУ та введенням в дію Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМСУ (далі – ЄАІС). При цьому, ЄАІС в загальному є багатофункціональною інтегрованою автоматизованою інформаційною системою, що уможливорює інформаційне сприяння, підтримку та супровід митних процесів та уособлює собою сукупність декількох відповідно взаємопов'язаних інформаційних систем та програмно-інформаційних комплексів [6].

Формування та створення умов для функціонування ЄАІС як втілення на практиці пріоритетів забезпечення безпаперового електронного обміну між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митницями було започатковано Концепцією створення багатофункціональної комплексної інформаційної системи «Електронна митниця», однією з первинних складових якої було запровадження модулю електронного декларування.

Зазначимо, що на ранніх етапах незалежності України питання аналізу безпекових характеристик впровадження і використання інформаційних технологій в митній сфері не ставились, оскільки домінуючу роль в цьому відводилось завданням захисту та зберігання інформації. Однак, з часом, виникло чітке розуміння тісного зв'язку між ефективністю інформаційно-комунікаційних систем митних органів, введенням в дію новітніх розробок в інформаційній сфері та рівнем захисту і забезпечення економічної безпеки держави. Дане усвідомлення сформувалося як на основі практичних передумов функціонування інформаційних технологій та систем у митній сфері, зокрема формування та створення комплексної системи на базі ЄАІС, так і науковими розробками вітчизняних та зарубіжних теоретиків, фахівців митної справи, які теоретично вибудовували та обґрунтовували концепцію «митної безпеки» [1].

Проте, завдання забезпечення економічної та митної безпеки України у контексті запровадження міжнародних стандартів митної справи, спрощення митних процедур, впровадження електронного управління як необхідна складова інтеграційних процесів поступу досі залишається недостатньо висвітленою і зумовлює здійснення додаткових теоретичних досліджень, зокрема, в частині імплементації методів та засобів інформаційного управління у митній сфері в контексті забезпечення митної безпеки держави, спрощення митних формальностей та процедур а також підвищення ефективності функціонування митних інституцій, забезпечення безпеки держави та спрощення митних процедур шляхом застосування новітніх інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій.

Пунктом 3 Положення про ДМСУ, затверджену Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 227 визначено, що «основними завданнями Держмитслужби є: забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі» [2].

Законодавчо встановлено, що митні органи України здійснюють розвиток, введення в дію і технічний супровід інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-комунікаційних технологій і систем, забезпечують автоматизацію митних формальностей і процедур, як для здійснення митного нагляду та контролю держави, так і для впровадження електронних сервісів для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Разом з тим, стаття 31 Митного кодексу України визначає, що «митна справа здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних

інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні» [5].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у митній сфері України здійснюється на основі відповідних рамкових вимог міжнародної митної спільноти, що окреслені в Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [3], Рамкових стандартах безпеки та спрощення торгівлі (Рамкові стандарти) [4] та низці інших знакових документів міжнародного рівня у митній сфері.

З метою наближення безпекових параметрів здійснення митної справи в нашій країні було здійснено низку заходів, зокрема започатковано імплементацію в національне митне законодавство положень оновленої Кіотської конвенції, а також запроваджено ряду норм нормативно-правового законодавства, положення якого спрямовані на запровадження норм конвенції у практичну роботу митних інституцій України. Означені заходи щодо запровадженню норм Кіотської конвенції у митне законодавство України сприяло створенню передумов для уможливлення запровадження в практичну діяльність новітніх митних інформаційних систем і технологій, зокрема введення в дію електронного декларування.

Крім того, знаковим документом для розвитку інформаційних та комунікаційних технологій та систем стала Резолюція Ради митного співробітництва, що була прийнята Всесвітньою митною організацією, і якою було окреслено запровадження Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі. Рамкові стандарти запроваджували необхідність укладання угод між митними адміністраціями на основі яких ініціювалися паритетні відносини між митними інституціями країн світу і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Означена взаємодія, безумовно ґрунтувалась на ефективному інформаційно-комунікаційному обміні та новітніх інформаційних технологіях.

ДМСУ, як митна інституція країни-учасниці Всесвітньої митної організації долучилась до підписання Декларації про наміри щодо імплементації Рамкових стандартів, у відповідності з якими Україна започаткувала процеси імплементації означених міжнародних норм взаємодії у митній сфері. Положення Кіотської Конвенції, Рамкові стандарти та інші важливі міжнародні норми у сфері митної взаємодії повною мірою втілені в статтях Митного Кодексу України, окремими положеннями якого регулюються використання інформаційних технологій та систем, в тому числі як важливий інструмент забезпечення економічної безпеки держави. Зокрема, глава 5 Митного кодексу України «Інформаційні технології та електронні інформаційні ресурси у митній справі» [5] визначає, що «митна справа здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні».

Отже, підсумовуючи, відмітимо, що здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів тощо відбувається на основі

використання інформаційних технологій, що поєднані у інформаційно-комунікаційні системи, і засоби їх забезпечення, існування яких забезпечує належну якість митного адміністрування, покращує алгоритми митного регулювання, та формує надійні інформаційні передумови для забезпечення економічних інтересів держави.

Список використаних джерел:

1. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. Одеса: Пласке, 2009. 628 с.
2. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text>.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
4. Framework of standards to secure and facilitate global trade (June 2005). URL: www.nuczu.edu.ua 297 URL: <https://www.wcoomd.org>.
5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція): Міжнародний документ від 18.05.1973 р. № 995-643 (ред. від 26.06.1999 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text